

Jelinčić, Jakov, Elvis Orbanić i Teodora Fonović Cvijanović (prir.). 2025. *Pićanska župna kronika (1812. – 1832.) s dodatkom na hrvatskome jeziku. Pazin: Državni arhiv u Pazinu, Pula: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli i Pićan: Općina Pićan, 159. str.*

Vito Spetić¹

Teško je naći tako maleno područje a toliko bogato poviješću kao što je to Istra, stoga nas svaki novootkriveni izvor ili izvorni znanstveni rad raduje, potvrđujući postojanje njezine bogate prošlosti. Biskupski grad Pićan na povišenom brijegu u središnjoj Istri sa svojom katedralom svjedoči o kontinuitetu življenja i otpornosti na zatiranje, a još jedna publikacija o tome mjestu omogućuje bolji uvid u njegovu bogatu i burnu prošlost. U knjizi je stručno obrađena *Pićanska župna kronika* koju je vodio Ivan Antun Težak, svećenik i pićanski župnik, a tekst kronike donosi se u prijepisu s talijanskog jezika s pojašnjenjima. Knjigu su priredili Jakov Jelinčić, Elvis Orbanić i Teodora Fonović Cvijanović, a predstavljena je javnosti 18. lipnja 2025. godine u Državnom arhivu u Pazinu. Izdavač joj je Državni arhiv u Pazinu, dok su

suizdavači Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli i Općina Pićan. Uredništvo knjige potpisuje Robert Matijašić, recenzenti su Stjepan Ćosić, Damir Karbić, Lejla Nakaš i Lina Pliško, a lektorica Orijana Paus. Nakon što je rukopis prethodno objavljen u Zborniku Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Jelinčić, Jakov i Elvis Orbanić, »Pićanska župna kronika (1812. – 1832.)«, god. 38, br. 1 (2020), 269-317), realizirala se ideja da ga se popularizira i opremi znanstvenom interpretacijom, objavljujući ga u nizu Posebna izdanja Državnog arhiva u Pazinu, svezak 60.

Knjiga je podijeljena na šest dijelova. Umjesto uvoda Elvis Orbanić u radu

¹ Crikvenica, Hrvatska.

pod naslovom »Historiografska bilješka uz Pićansku župnu kroniku (1812. – 1832.)« (5-22) donosi pregled pojmova *ljepotopis* i *kronika* kroz povijest, iz kojeg saznajemo da istarski poluotok unatoč bogatoj prošlosti nije sačuvao mnogo kronika te da oskudijeva pravim kronikama u užem smislu značenja te riječi. Same se kronike različito nazivaju, a *Pićansku župnu kroniku* njezin pisac Ivan Antun Težak naziva *Memoria*. Kronike su relevantna vrela za proučavanje crkvenih i društvenih tema svih razdoblja, stoga je njihovo objavljivanje u integralnom ili parcijalnom izdanju uvijek vrijedan doprinos historiografiji. Ovdje nalazimo životopis Ivana Antuna Težaka (1776. – 1837.), svećenika, pićanskog župnika, agronoma te ugledne ličnosti svoga vremena, koji, pišući kroniku uglavnom u trećem licu jednine u vremenu od 1812. do 1832. godine, bilježi širok raspon događaja, ne uskraćujući čitatelju i svoj pogled na vrijeme koje je obilježeno smjenama vlasti, revolucionarnim prevratima, okupacijama, ratovima, zaraznim bolestima, nestašicama i napretkom tehnike. Uz svjetska događanja pisac nije propustio u tekstu zabilježiti i komentirati prostorno mu bliže događaje poput obnove bivše katedrale, izgradnje zvonika, župne kuće i ostalih građevinskih zahvata. U tekstu su uvijekovječene i etnografske karakteristike Pićanštine, odajući nam tako veliko obrazovanje pisca koje je stekao u štajerskom Grazu.

Iz priloga Jakova Jelinčića pod naslovom »Karakteristike rukopisa« (23-26)

saznajemo da se *Pićanska župna kronika* nalazi napisana na praznim stranicama Knjige stanja duša (*Status animarum* ili Stališ) Župe Pićan iz 1807. godine, koja je pohranjena u Župnom arhivu u Pićnu. Na talijanskom i hrvatskom jeziku na dvadeset i tri nenumirane stranice između različitih molitava i popisa nalazi se i župna kronika, rukopis latiničkoga abecednog sustava na talijanskom jeziku. Napisana je na talijanskom jeziku onoga vremena uz poneke latinizme i kroatizme, ali i s ponekim novotvorenim riječima i s pravopisnim posebnostima, što čini ovo djelo još vrijednijim. Saznajemo da je pisac kronike imao i pomoćnika jer se uz glavni prepoznaje i sporedni duktus.

U sklopu kronike nalazimo i dodatak na onodobnom hrvatskom jeziku, koji je Teodora Fonović Cvijanović obradila prilogom pod naslovom »Jezik hrvatskoga teksta dodataka uz Pićansku župnu kroniku (1812. – 1832.)« (27-44). Dodatak sadrži osnovne kršćanske molitve, Božje zapovijedi i upute za dobar kršćanski život zapisane 2. travnja 1815. godine na hrvatskom jeziku u sklopu kronike, odnosno Knjige stanja duša. U tom dodatku nalazimo hrvatski tekst osebujnih i posebnih jezičnih značajki koje očituju slovopisnu i pravopisnu neujednačenost prije standardizacije hrvatskog pravopisa, čineći ga zanimljivim za jezičnu analizu. Taj tekst pomaže rekonstruirati jezično stanje hrvatskog jezika u Istri u prvoj polovici 19. stoljeća. Obogaćujući ovo izdanje stručnom ocje-

nom rukopisa i znanstvenim pristupom, zapis se uspoređuje s onodobnim hrvatskim pravopisima, čime su izlučene njegove posebnosti. Analiza cjelokupnog teksta i pojedinih grafema omogućila je pripisati tekst hrvatskoj jezičnoj tradiciji 18. stoljeća.

Elvis Orbanić u kratkom prilogu »Regeste« (45-48) donosi tematske natuknice sa sadržajem poredane kronološki po godinama, čime se omogućuje snalaženje u tekstu same kronike. U natuknicama možemo pratiti važne teme i promjene opisanog vremena kao i spominjanje važnih osoba onodobnog crkvenog i svjetovnog života Istre.

Dugogodišnji i zaslužni arhivist Pazinskog arhiva Jakov Jelinčić priredio je prijepis te kronike »Prijepis rukopisa« (49-50) podijeljen na dva dijela; samu kroniku u prijepisu s talijanskog jezika (51-92) i »Dodatak na hrvatskom jeziku« (93-112). Cjelokupan tekst opremljen je fusnotama koje pojašnjavaju nejasne elemente transkripcije, pomažući u

razaznavanju naziva mjesta i osoba koji su zapisani ondašnjom ortografijom.

Kako se u tekstu spominje velik broj značajnih i manje značajnih ličnosti, Elvis Orbanić je za ovo djelo priredio i bogat »Biografski vodič« (113-144). Osobe spomenute u tekstu kratko su opisane i objašnjene, od važnih povijesnih ličnosti pa sve do posjednika klupa u pićanskoj katedrali. Posljednji dio knjige naslovljen »Slikovni prilozi« (145-159) donosi slike Pićna i pićanske katedrale u boji. U tekstu postoji i nekoliko crno-bijelih slika rukopisa.

Ovaj je rukopis dokument od velike važnosti za bliže poznavanje povijesti župe i mjesta Pićan, kao i cijele središnje Istre u 19. stoljeću, a ne treba zanemariti i njegovu jezičnu vrijednost za razumijevanje hrvatske ortografije i gramatike u Istri prije standardizacije hrvatskog jezika. Zainteresirani istraživači će u kritičkom traganju za autentičnom prošlošću Istre moći lako posegnuti za mjerodavnim izvorima poput ovoga djela.